

Over adellijke namen en zo...

Citation for published version (APA):

de Groot, G-R., & Elzinga, W. (1994). Over adellijke namen en zo... opmerkingen over de wetsontwerpen 21 485 en 22 408. *Nederlands Juristenblad*, (4), 124-127.

Document status and date:

Published: 28/01/1994

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Over adellijke namen en zo...

Opmerkingen over de wetsontwerpen 21 485 en 22 408

De Wet op de adeldom zal gedurende tal van jaren processen veroorzaken en talloze ambtenaren van nuttiger werk afhouden. De Eerste Kamer zou dit wetsvoorstel dan ook moeten verwerpen. Zou het overigens niet beter zijn de adel als publiekrechtelijk instituut af te schaffen? De adel kan dan aan zelfregulering doen en baas worden in eigen huis.

De Tweede Kamer is op 23 september 1993 akkoord gegaan met een voorstel inzake de Wet op de adeldom.¹ Deze wet moet er komen, omdat een overgangsbepaling in de Grondwet zulks voorschrijft.² Doelstelling van het wetsontwerp is handhaving van de publiekrechtelijke grondslag van het instituut adel vanuit een zeker respect voor het verleden. Het oorspronkelijke wetsontwerp stelde voor om het adelsrecht nauwelijks te wijzigen en alles bij het oude te laten. De Tweede Kamer heeft echter door de aanvaarding van amendementen het oorspronkelijke ontwerp aanmerkelijk gewijzigd en het bestaande adelsrecht tenminste op één punt op revolutionaire wijze veranderd. Het is niet de bedoeling om in deze bijdrage de tekst van de regeling inzake de adeldom, zoals deze nu bij de Eerste Kamer ligt, in zijn geheel kritisch te bespreken.³ Dit artikel beoogt uitsluitend vraagtekens te stellen bij de consequenties van de aanvaarding van één enkel door de Tweede Kamer aanvaard amendement. Betoogd wordt, dat door die aanvaarding grote onzekerheden in het adelsrecht worden veroorzaakt. Aangetoond wordt voorts, dat het desbetreffende amendement bovendien onaanvaardbare consequenties heeft voor een nu nog bij de Tweede Kamer liggend wetsvoorstel ter wijziging van de naamrechtelijke bepalingen van het Burgerlijk Wetboek.⁴ De bij bedoeld amendement gerealiseerde wijziging betreft de mogelijkheid dat ook onwettige kinderen de adellijke titel of het

predikaat van hun vader verwerven. In paragraaf 1 van deze bijdrage zullen met betrekking tot deze verandering enkele vragen worden gesteld. In paragraaf 2 zullen de consequenties voor wijziging van het naamrecht worden beschreven. Tenslotte zal worden geconcludeerd dat het wenselijk is, dat de Eerste Kamer weigert om akkoord te gaan met het voorliggende wetsontwerp op de adeldom.

1. Adeldom voor 'bastaard' kinderen

Adeldom kon traditioneel slechts door wettige kinderen worden verworven. De Tweede Kamer, van mening dat een ongelijke behandeling van wettige en onwettige kinderen in het adelsrecht niet meer kan worden geaccepteerd, aanvaardde het op 14 september 1993 ingediende amendement Van der Burg, luidende:

■ 'Adeldom gaat ook volgens de bestaande regelingen met betrekking tot adeldom over op buiten het huwelijk geboren kinderen.' ■

De toelichting op dit amendement was de volgende: 'Adeldom gaat ook over op natuurlijke en adoptiefkinderen. Het is wenselijk dat de ontwikkelingen in het Nederlandse personen- en familierecht ook van toepassing zijn op de natuurlijke en adoptiefkinderen van personen die tot de Nederlandse adel behoren, en dat zij daarmee niet langer een uitzondering vormen in de Nederlandse rechtsorde.'

Uiteraard ligt het voor de hand om op te merken, dat er met betrekking tot de adeldom nog wel meer ongelijkheden kunnen worden gesignaleerd. We willen het nu niet hebben over de adel als geïnstitutionaliseerde ongelijkheid ten opzichte van de overige Nederlanders, maar doelen op de afwezigheid van gelijke behandeling van mannen en vrouwen in het adelsrecht. Ter bestrijding van die ongelijkheid had mevrouw Scheltema-De Nie op 13 september 1993 in de Tweede Kamer een amendement ingediend, luidende:

■ 'Adeldom gaat op gelijke wijze over via de mannelijke en vrouwelijke lijn.' ■

Dit amendement had echter minder succes dan dat van Van der Burg. De Tweede Kamer weigerde om de emancipatie van de vrouw op deze manier ook in het adelsrecht gestalte te geven.

Gerard-René de Groot is hoogleraar rechtsvergelijking en internationaal privaatrecht aan de Universiteit Limburg.

Wendelien Elzinga is universitair docent privaatrecht aan de Universiteit Limburg.

Alle kinderen van adellijke mannen verwerven dus – als de Eerste Kamer akkoord gaat – voortaan adeldom, kinderen van adellijke vrouwen echter nog steeds niet.

Het is niet moeilijk om over deze politieke beslissing lang te mopperen. We willen dat hier niet doen, maar volstaan met het wijzen op enkele onaantvaardbare technische onvolkomenheden van het resultaat.

Wat wil het nu precies zeggen, dat adeldom ook via de bestaande regelingen met betrekking tot adeldom overgaat op buiten huwelijk geboren kinderen? De volgende vragen zullen achtereenvolgens onder de loop worden genomen:

- a. Hoe staat het met de intertemporele werking van deze bepaling?
- b. Welke consequenties beoogt deze bepaling te hebben voor primogenituur-adel?
- c. Heeft deze bepaling ook gevolgen voor natuurlijke kinderen van adellijke moeders?

a. De wet op de adeldom bevat geen uitdrukkelijke overgangsbepalingen betreffende de adeldom van natuurlijke kinderen. Aangenomen moet daarom worden, dat de wetswijziging daarom onmiddellijke werking zal hebben. Op alle nog niet 'afgesloten' rechtsfeiten en rechtsverhoudingen zal het nieuwe recht van toepassing zijn. Maar wat betekent dat nu in concreto? Duidelijk is, dat in elk geval alle na de inwerkingtreding van de onderhavige wet geboren natuurlijke kinderen van een adellijke vader adeldom verwerven. Maar hoe staat het met de nu nog levende natuurlijke kinderen van adellijke mannen? Verwerven zij adeldom op het moment van inwerkingtreding van de onderhavige wet? Het is niet zo eenvoudig een antwoord op deze vraag te geven.

Het bij amendement ingevoegde artikel lijkt geen soelaas te bieden voor de afstammelingen van reeds overleden natuurlijke kinderen van adellijke personen. Door het overlijden van het natuur-

lijk kind is immers sprake van een afgesloten rechtsverhouding. Met betrekking tot de nog levende natuurlijke kinderen ligt het echter moeilijker, nu het nieuwe artikel nogal declaratoir is geformuleerd. Het is daarom op zijn plaats, dat de minister in de Eerste Kamer deze overgangsrechtelijke dimensie van de nieuwe regeling toelicht. Gebeurt dat niet, dan zullen ogenblikkelijk processen worden gestart, die de nodige tijd dus geld zullen opslokken.⁵

De volgende mogelijkheden doen zich voor:

– de wetswijziging heeft uitsluitend consequenties voor natuurlijke kinderen, die na de inwerkingtreding van de wetswijziging worden geboren. De minister zal een dergelijke verklaring goed moeten onderbouwen. Gesteld zal dan moeten worden, dat de geboorte van een kind een afgesloten rechtsfeit is. Een andere opvatting is goed verdedigbaar: men zou kunnen stellen, dat niet het moment van de geboorte beslissend is, maar het moment waarop familierechtelijke betrekking ontstaat tussen vader en kind, dat wil zeggen op het ogenblik van de erkenning. Heeft de erkenning plaats voor de inwerkingtreding van de nieuwe wet dan zou in die opvatting geen adeldom worden verworven, wordt echter nadien erkend dan wordt tevens adeldom verworven.

Indien de nieuwe regeling slechts ex nunc werkt, hoeft vervolgens slechts één – hierna onder b te bespreken – vraag onmiddellijk te worden beantwoord. Wel komt dan de politieke vraag op, of een overgangsregeling voor de nog levende onwettige kinderen niet op zijn plaats zou zijn. Over die vraag kan dan echter in alle rust worden nagedacht.

– de nieuwe regeling geldt voor alle thans nog levende onwettige kinderen. Naast de sub b te bespreken vraag moet dan worden bezien wat de rechtspositie is van kleinkinderen van adellijke personen, indien zij afstammen van een reeds overleden natuurlijk kind. Aan te nemen dat zij in het geheel niet worden begunstigd door de nieuwe regeling is minder acceptabel, wanneer een ander

1. Wetsontwerp 21 485.

2. Additioneel Art. XXV.

3. Zie voor enige kritische opmerkingen Gerard-René de Groot, Grenstochtes door het namenrecht, Personeel Statuut april 1992, p. 3 e.v.

4. Wetsontwerp 22 408.

5. In antwoord op een vraag van Groen Links

heeft de minister in een Nota naar aanleiding van het verslag op 24 nov. 1993 aan de Eerste Kamer meegedeeld, dat de ten laste van de begroting van Binnenlandse Zaken komende kosten van de adeldom (met name de kosten van de Hoge Raad van Adel) exclusief de huisvestingskosten f 283 000 per jaar bedragen. Daarnaast zijn enkele medewerkers van het

ministerie voor een zeer beperkt gedeelte van hun tijd met adelsrecht bezig. Indien het nieuw in te voeren artikel niet bevredigend wordt toegelicht en processen moeten worden gevoerd, zullen de kosten (respectievelijk de aanslag op de werkkraacht van de ministeriële ambtenaren) in de komende jaren veel hoger uitvallen.

De vader krijgt na lezing van het Staatsblad met de tekst van de wet op de adeldom een hartaanval en overlijdt dientengevolge enige dagen later na de inwerkingtreding van de nieuwe wet. Wie erft nu de titel? Het natuurlijke kind of de wettige zoon?

natuurlijk kind van dezelfde adellijke man nog in leven is.⁶ Ook moet in dit geval de vraag worden beantwoord, wat rechtens is, indien een dergelijk natuurlijk kind van een adellijk persoon door naamswijziging de naam van een ander persoon dan die van de adellijke vader (tot nog toe dan zonder adellijke titel of predikaat) draagt. Die vraag kan o.i. dan op twee wijzen worden beantwoord. Men kan zich op het standpunt stellen, dat voor betrokkene dan een naamswijziging noodzakelijk is: hij of zij verwerft alsnog de adellijke naam inclusief titel of predikaat. Een ander antwoord zou kunnen zijn, dat door betrokkene in beginsel adeldom wordt verworven, doch dat deze sluimert zolang hij of zij niet door naamswijziging de naam van de adellijke vader terugkrijgt.⁷ Onze voorkeur gaat uit naar deze laatstvermelde oplossing: het is dan aan de betrokkene om te beslissen, of hij of zij al dan niet met naam en titel van de natuurlijke vader door het leven wil gaan. Op deze wijze wordt ook de doelstelling van het wetsvoorstel inzake wijziging van het naamrecht het best benaderd, dat onder andere beoogt om nieuwe combinaties van namen met of zonder adellijke titels zoveel mogelijk te voorkomen.

b. Een volgend probleem kan echter o.i. geenszins door een interpretatieve verklaring van de minister in de Eerste Kamer worden opgelost. Dat probleem betreft de primogenituur-adel. In de meeste Nederlandse adellijke families gaat de adellijke titel of het adellijk predikaat over op alle wettige – en na de wetswijziging ook op alle natuurlijke – kinderen. In sommige families erft echter uitsluitend de stamhouder (in de regel de oudste zoon van de titelhouder) op het moment van overlijden van de titelhouder (in de regel zijn vader) de titel, terwijl alle overige afstammelingen adeldom verwerven zonder een titel te mogen voeren. Zij moeten zich met het predikaat Jonkheer/Jonkvrouwe behelpen. Bij het formuleren van het bij amendement ingevoerde artikel is kennelijk niet aan deze zogenaamde primogenituur-families gedacht. Een probleem treedt op, indien we aannemen, dat de wetswijziging alle nu nog levende natuurlijke kinderen adeldom verleent. Stel, dat de titelhouder in een primogenituur-familie nog een oudere natuurlijke broer bezit, welke status verwerft die broer dan? De titel van de gemeenschappelijke vader is reeds overgegaan op de tweede (dat wil zeggen de eerste wettige) zoon van de voormalige titelhouder. Het ligt daarom voor de hand te stellen, dat er al sprake is van een afgesloten rechtsverhouding. Maar wie zal de volgende titelhouder worden? Is dat de oudste zoon van het natuurlijke kind of de oudste zoon van de huidige titelhouder?

Ook indien we aannemen, dat de wetswijziging slechts voor de

toekomst werkt en reeds erkende natuurlijke kinderen niet op het ogenblik van inwerkingtreding van de wet adeldom verwerven, doen zich echter problemen voor. Stel een hoogbejaarde titelhouder heeft twee zonen: één natuurlijke zoon en één jongere wettige zoon. De oudste zoon is niet adellijk, de jongste wel, maar zal de adellijke titel van zijn vader slechts op het ogenblik van overlijden van de vader verwerven. De vader krijgt na lezing van het Staatsblad met de tekst van de wet op de adeldom een hartaanval en overlijdt dientengevolge enige dagen later na de inwerkingtreding van de nieuwe wet. Wie erft nu de titel? Wij kunnen bij lezing van het nieuwe artikel tot geen andere conclusie komen dan dat het natuurlijke kind die titel erft. Deze kan echter bewerkstelligen, dat de wettige zoon de titel krijgt door zich te laten ontadelen.⁸

c. Verwerven kinderen van adellijke moeders voortaan adeldom? Deze vraag lijkt eenvoudig te beantwoorden. Boven werd er immers op gewezen, dat de Tweede Kamer niet akkoord is gegaan met een amendement, dat vererving van adeldom op de kinderen van adellijke vrouwen mogelijk wilde maken. Wettige kinderen van adellijke dames en niet-adellijke heren verwerven daarom zeker geen adeldom, maar geldt deze conclusie ook voor onwettige kinderen van adellijke moeders? Volgens het nieuwe artikel verwerven ook natuurlijke kinderen adeldom 'volgens de geldende regelingen'. In die regelingen wordt echter met geen woord gerept over een 'mannelijke lijn', aangezien het vanzelf sprak dat adeldom slechts overging op (klein)kinderen in de mannelijke lijn. Indien we deze 'vanzelfsprekendheid' blijven toepassen, is het resultaat, dat het natuurlijke kind van een adellijke vader wel adeldom verwerft, terwijl het natuurlijke kind van een adellijke moeder geen titel zal verwerven. Acht men dit resultaat niet billijk – vanuit het beginsel van gelijke behandeling is dat heel voor de hand liggend – dan ontkomt men niet aan een verdere materiële aanpassing van het adelsrecht door verwerving ook via de vrouwelijke lijn mogelijk te maken.

2. Consequenties voor het naamrecht

In wetsontwerp 22 406 wordt voorgesteld, dat ouders voortaan in onderlinge overeenstemming kunnen bepalen, of de geslachtsnaam van de vader of de geslachtsnaam van de moeder de naam van hun kinderen wordt. Dit geldt zowel voor wettige als voor natuurlijke kinderen. Een uitzondering wordt echter voor kinderen van een adellijke vader gemaakt:

■ Artikel 5 lid 8: 'Het tweede tot en met zevende lid zijn niet van toepassing op het kind wiens vader van adel is. Dit kind ontvangt bij de geboorte de geslachtsnaam van de vader.' ■

Alle overige afstammelingen moeten zich met het predikaat Jonkheer/Jonkvrouwe behelpen.

Een opmerkelijke consequentie van het nieuwe naamrecht is dat het wettige kind van een adellijke vrouw en een niet-adellijke man wel de naam van de moeder kan verwerven, maar niet haar adeldom.

De wettige kinderen van een adellijke vader krijgen dus steeds zijn familienaam (inclusief adeldom). Geldt dat nu ook voor natuurlijke kinderen van een adellijke man? Een ontkennend antwoord heeft weer sluimerende adeldom ten gevolge. Kinderen die de naam van de moeder verwerven zijn dan weliswaar adelijk, maar zulks uit zich niet zolang zij moeders naam voeren. Door de erkenning zouden zulke kinderen dan de naam van de moeder verliezen zonder dat deze dat op een andere manier kan voorkomen dan door een weigering van toestemming tot erkenning.⁹ Eén van de doelstellingen van het wetsontwerp is echter om zulke naamrechtelijk geïnspireerde weigeringen overbodig te maken.

Een opmerkelijke consequentie van het nieuwe naamrecht is overigens, dat het wettige kind van een adellijke vrouw en een niet-adellijke man wel de naam van de moeder kan verwerven, maar niet haar adeldom.

3. Tenslotte

Het voorgaande heeft – naar we hopen – aangetoond, dat het thans bij de Eerste Kamer liggende voorstel voor een Wet op de adeldom onwerkbaar is. Het bij amendement ingevoegde art. 3 roept zovele vragen op, dat invoering van deze wet gedurende tal van jaren processen zal veroorzaken en talloze ambtenaren van nuttiger werk afhoudt. Alle mogelijke antwoorden op de vele problemen, die het artikel veroorzaakt, zijn bovendien om diverse redenen onbevredigend. Het is voorts onmogelijk om de antwoorden zo te kiezen, dat in samenhang met het nieuwe naamrecht een consistent systeem ontstaat.

Wij zouden de Eerste Kamer willen aanbevelen dit wetsvoorstel te verwerpen. Zou zij hier daadwerkelijk toe overgaan en na enige tijd door het kabinet een nieuw ontwerp betreffende de adeldom bij de Tweede Kamer worden ingediend, dan zal hopelijk de gelegenheid worden benut om adeldom en naamrecht in hun onderlinge samenhang te bezien en op elkaar af te stemmen. Een moeilijkheid is daarbij, dat adeldom tot het takenpakket van Binnenlandse Zaken behoort en naamrecht onder Justitie ressorteert. De Kamer zou moeten eisen, dat bij handhaving van de adeldom een toekomstig wetsontwerp onder gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van beide ministeries zou worden ingediend.

Welke beslissingen dienen echter inhoudelijk te worden genomen na afwijzing van het thans aanhangige wetsvoorstel op de adeldom. Er zijn o.i. twee voor de hand liggende alternatieven:

a. Een onvoorwaardelijke koppeling van naamrecht en adelsrecht. In het naamrecht mag dan geen uitzondering voor adellijke namen meer worden gemaakt. Wettige en natuurlijke kinderen, mannen en vrouwen moeten dan gelijk worden behandeld. Resultaat zal dan vermoedelijk wel een explosieve groei van de adel zijn, zoals we dat ook bij burens kunnen constateren. Wenst men het adelsrecht niet aan te passen aan de beginselen van gelijke behandeling, dan dient de huidige scheiding van naamrecht en adelsrecht gehandhaafd te blijven. In dat geval kan een explosieve groei van sluimerende adeldom tegemoet worden gezien.

b. Afschaffing van de adel als publiekrechtelijk rechtsinstituut. De Hoge Raad van Adel moet dan uiteraard worden geprivatiseerd. Uit art. 435 van het Wetboek van Strafrecht dient dan het verbod op het onbevoegd voeren van adellijke titels en predikaten te worden geschrapt. Een wet op de adeldom is dan uiteraard overbodig. De 'adel' kan dan aan zelfregulering doen, zonder zich aan het thans voorgestelde art. 3 of het amendement Scheltema-De Nie te storen. Het zou ons overigens niet verbazen, als de adel zelf om een dergelijke privatisering zou gaan vragen. Door de officiële afschaffing van de adel worden haar leden immers in beginsel baas in eigen huis. Voor de begroting van Binnenlandse Zaken is een dergelijke afschaffing ook onmiskenbaar gunstig. Wellicht is een dergelijke oplossing wel het beste voor alle betrokken partijen. ☐

6. Vgl. in het erfrecht art. 891 en 892 jo. 908 BW over het erfrecht van een zevendegraads familielid van de overledene, indien nog ooms of tantes van de desbetreffende personen in leven zijn.

7. Zie over de sluimerende adel: Jhr. Th. van Sasse van Ysselt, Naamsverandering, Personeel Statuut 1960, 85.

8. Zie over de ontadeling, Memorie van Antwoord, p. 6.

9. Indien de ouders niet samenwonen kan de moeder echter via naamswijziging in latere instantie weer vrij gemakkelijk bewerkstelligen dat het kind haar naam krijgt.